

ВОЛЯ НАРОДАМ - ВОЛЯ ЛЮДИНІ.

ЧЕРКЕСИ

Ішов грізний 1943-й. Уже декілька років точилася страшна, руйнівна Друга світова війна. Мільйонні армії світових держав, спливаючи кров'ю, силкувалися подолати одна другу. На фронтах і в тилах строчили кулемети, постріли крісів і пістолів, розривалися гранати, гриміли артилерійські канонади, землю розривали авіаційні бомби. Сотні людей гинули щодобово, залишалися каліками. Сиротіли діти і батьки, ставали вдовами жінки. Старі і немічні люди залишалися без годувальників. Горіли села і міста, а на полях – врожаї.

Нашу святу українську землю, що вгиналася від танкових армій, топтали кованими німецькими і кирзовими московськими чобітьми незчисленні орди окупантів, що боролися між собою за право володіти Україною, панувати над її працелюбним народом, грабувати наші величезні багатства.

А Україна не хотіла бути чиею б то не було колонією. По містах і селах нашої Батьківщини утворювалися мережі ОУН. Зростали сотні, курені і полки УПА. В болотяних лісах славного Полісся і в Карпатських горах запрацювали Старшинські і Під-старшинські вишколи, виховуючи національні військові кадри.

В Центральних і Східних областях України формувалися і діяли військово-пропагандистські відділи УПА. Територію Західних областей майже повністю контролювали збройні сили Української Повстанської Армії.

В цих неймовірно складних і важких обставинах ми не могли сидіти склавши руки, а ставали до боротьби за волю, за побудову ні від кого незалежної Української Держави. Бо ми ж нічим не гірші від інших народів нашої планети, що уже мають свої держави. Бо лише «в своїй хаті – своя правда, сила і воля». Дарма, що наші ненажерливі сусіди, що притворюються «старшими братами», століттями вибивали, вогнем і мечем випалювали і

вирубували наш гордий український дух, забороняли нашу материнську мову, нашу віру і прадавні звичаї, розривали на шматки нашу землю і ділили її поміж собою.

На Східному фронті уже стався перелом. Наступ німецьких армій, що дійшли до Волги і Кавказу, був зупинений. Раніше відступаюча Червона армія перейшла в наступ. Фронт почав відкочуватися на Захід.

З самого початку війни багато солдатів Кавказьких і Середньоазійських народів, котрі служили в комуно-московській армії, не хотіли воювати за марксистсько-ленінські ідеали поневолення інших народів. Вони переходили на бік німців, а ті утворювали з них окремі національні військові легіони, полки, а потім використовували ці формування в антисовітських операціях.

Восени 1943 року один із таких відділів, - полк черкесів, прибув у наш район. Фронт був ще далеко. Черкеси були обмундировані у німецьку темно-зелену уніформу і озброєні німецькими кулеметами і крісами-геверами системи «маузер». Мали черкеси і одну гарматну батарею та багато коней. У деяких офіцерів при боці теліпалися в дерев'яних кобурах маузери часів громадянської війни. Полк розквартирувався у двох селах: Молдовці і Роздолі. Штаб черкеського полку зайняв приміщення Молдовської школи. Черкеси зупинилися у нас тижнів на два, на відпочинок після боїв на фронті.

Мій батько, Караташ Михайло, допомагав влаштовувати цих енергійних горців на квартири по селянських хатах. Адже він був старостою села Роздолу. Цю роботу узгоджували з командуванням полку. Повернувшись увечері додому, тато розповів про черкесів та їх командирів. Сказав, що їхнє становище не завидне. Німці війну уже програють, а влада комуністів їх не пощадить за те, що перейшли до Гітлера і воювали проти Сталіна. Добре було б переагітувати черкесів на наш, повстанський бік. Бо ми ж утворюємо фронт поневолених народів, що хочуть мати свої незалежні держави. Наше гасло: «Воля народам! Воля людині!». Яюсь треба було б зайнятися цим питанням, не гаючи часу. Поговори, каже, з хлопцями. На цьому розмова наша цього разу, закінчилася. Але я не заспокоївся. Думав, мислив, що мені робити.

Вночі не спалося. Наступного дня пішов до клуні, відпорпав з-під сіна валізу з ОУНівськимп листівками, зі зверненнями до різних поневолених народів на їхній рідній мові. Підібрав листівки-заклики до черкеського народу, черкеською мовою, звичайно.

На той час наша сотня Сталевого була десь аж за Уманню, завжди в рейдах. Де її знайдеш? Нашого надрайонного провідника, мого прямого зверхника «Голуба» - Андрія Коваля також не було поблизу. Мандрував десь по інших селах і районах, по своїх конспіративних справах, піднімаючи наш заляканий і затурканий народ і пробуджуючи його від багатолітньої сплячки.

Вийшло так, що ні з ким мені було порадитися. А прогавити таку бойову одиницю також ніяк не хотілося. Бо можуть знятися з квартир і покотитися далі на захід. Тому я вирішив підключити до операції «черкеси» своїх юних симпатиків ОУН - Івана Слободянюка, Аркадія Коропа, Василя Гамосового, Адіка Яворського. Пояснив хлопцям суть справи, озброїв групу револьверами і гранатами. Хлопці погодилися. План був простий: підходимо до Молдовської школи, де розмістився штаб полку, захоплюємо його, два хлопці стають при вході, а два заходять зі мною всередину і зупиняються біля дверей, - усі зі зброєю в руках. Я починаю розмову з командиром полку, чи хто там ще з ним буде. Даю їм наші, ОУНівські, антиімперські листівки їхньою, черкеською мовою. Розповідаю хто ми такі і за що боремося з коричневою і червоною чумою. Кажу їм, що українці і черкеси – брати, що народи наші поневолені Москвою, а ми ж прагнемо мати свої незалежні держави, жити в мирі і дружбі на рівних правах з усіма народами світу. Ми не збираємося заподіяти яке-небудь зло черкесам. Лише хочемо, щоб вони перейшли на бік українських повстанців, щоб разом боротися за волю своїх народів, за свої держави. Бо ні московські комуністи, ані німецькі нацисти черкесам не по дорозі. І таке інше в цьому ж дусі. Мої друзі розуміли усю важливість нашого завдання і погодилися з планом операції.

Уже стемніло, коли ми підходили до Молдовки. Дорогою я щось говорив з хлопцями, уточнюючи деталі наших наступних дій. А голос маю дзвінкий, не

тихий. Не вмію шептати. Ідемо ми, розмовляємо. Коли почувся посвист. Я зрозумів, що це Голуб свиснув, його свист був якийсь особливий.

Кажу своєму загону: «Це мене кличуть. Заждіть хвилину». Відійшов трохи назад від своїх друзів. Андрій встає з борозни, в яку заліг почувши, що йде якийсь гурт людей. Пропускаючи нас, почув мій голос і подав знак свистом.

Здивовано запитав мене, куди це ми йдемо вночі ватагою. Я з запалом йому розповів про необхідну роботу з черкесами і план наших дій. «Голуб» уважно вислухав усе, а тоді як «виверне до мене кожуха», та як «дасть перцю».

Ви що, каже, подуріли? З глузду з'їхали? Та це ж горці, хоробрі вояки, овіяні порохом димом боїв. Та вони ж вас, жовторотих, перестріляють як горобців. Негайно повертайтеся назад! Марш додому! Ніколи більше такого не роби на свій розсудок. Це ж анархія. Звичайно, ідея непогана, варта уваги, але ж це не так робиться. Про цю справу ми поговоримо пізніше, а тепер чимчикуйте додому. Ну що ж, я хотів добре зробити. Але наказ є наказ. Андрій пішов у темряву, а я, похнюпивши голову, повернувся до своїх хоробрих спільників і сказав, що наша операція відмінюється і треба повертатися в Розділ. Мене тоді така взяла образа, що мало не заплакав. Я ж уже не дитина. Мені 17 років, а самотійно діяти не дозволяють.

Наступного дня ми зустрілися з Андрієм і я йому детально розповів усе про черкесів. Через мого батька домовилися про переговори з командуванням черкеського полку. З їх боку мав прибути в призначене місце командир полку з двома охоронцями. Від нас – Андрій - «Голуб» і нас, два охоронці, - Коваль Петро «Зелений» і я - «Глек». Зустріч відбулася в хаті жителя с. Роздолу Ковалю Федора, нашого сусіда, члена ОУН. В призначений час черкеси зайшли до хати. Ми з Петром сиділи на ліжку напроти вікон, під якими була довга дубова лава, тримаючи руки в кишенях з готовими до бою пістолями "ТТ". Андрій сидів біля столу.

До хати увійшли командир полку і два черкеси, озброєні німецькими

"МР" шмайсерами. Охоронці сіли на лаву проти нас з Петром. Вони тримали руки на автоматах, що не були направлені на нас.

Андрій з полковником привіталися за руки і почалася розмова. Спочатку говорив Андрій. Розповів про ОУН-УПА, про наші ідеї, гасла «Воля народам! Воля людині!». Пояснив сучасну військову обстановку, прогнозував подальший розвиток подій, стан німців з якими зв'язали свою долю черкеси, наступ Червоної Армії, політику і дії союзників Москви, становище поневолених народів і тому подібне. Черкес задавав багато запитань на які Андрій логічно, переконливо відповідав. Сперечалися, дискутували, переконували один другого так, що лоби в обох були мокрі. Ні черкеські охоронці, ні ми з Петром в їх розмову не втручалися. Сиділи мовчки, не спускаючи очей одні з других.

Переговори тривали понад дві години. Домовилися знову зустрітися через декілька днів. З нашого боку мав прибути вищий провідник ОУН, бо у черкесів, крім полковника, мав бути ще й начальник штабу їхнього полку. На цьому попрощалися і мирно розійшлися.

Через три дні відбувся другий тур переговорів. Уповноважені з обох сторін прибули в такому складі, як і було домовлено. Охоронці також.

Переговори проходили довго, напружено. Наш вищий провідник був добрим оратором і дипломатом. Псевда і посади його я не пам'ятаю. Але, через півстоліття після тієї події, уже на початку 90-х років, на установчих зборах ДСУ у Львові, коли я слухав виступ п. Петра Дужого, то він і його мова чомусь дуже нагадували мені того провідника, що прибув до нас вести переговори з черкесами.

На тому другому турі переговорів черкеси погодилися перейти на бік УПА, щоб спільними силами усіх поневолених народів вести важку боротьбу з коричневими і червоними гнобителями за вільний розвиток своїх народів, за свої незалежні держави.

Було домовлено, - черкеська сторона наполягала на тому, щоб на третьому турі переговорів уже був представник командування УПА. Наші

погодилися. Приблизно, через тиждень часу, до нас прибув представник командування УПА і відбувся третій тур переговорів з представниками черкеського полку. Та зустріч відбулася в хаті члена нашого осередка ОУН, Василя Амосового Коропа. На останній зустрічі я не зміг бути, тому що був посланий на зв'язок до Лебединської агрошколи, що була тоді найбільшим кошем ОУН у нашому регіоні. Це за 70 км від нашого села Роздолу. А коли повернувся зі завдання, то мені розповіли, що третій раунд переговорів з черкесами і представником УПА відбувся успішно.

А через декілька днів полк наших, тепер уже союзників, знявся з постою в селах Молдовка і Розділ і покотився на захід, на Волинь, щоб улитися в Українську Повстанську Армію. І більше я про тих черкесів нічого не чув. Знаю тільки, що в лавах УПА воювали 8 куренів, представників кавказьких і середньоазійських народів.